

Návrh na zřízení národního centra pro informační podporu výzkumu

Návrh vychází z programu Informace – základ výzkumu schváleného usnesením vlády ČR č. 389 ze dne 30. 5. 2012 (s doporučením Rady vlády pro výzkum, vývoj a inovace ze dne 24. 2. 2012), který cituje úspěšné zahraniční modely, mj. FinELib. S ohledem na ukončení programu v roce 2017, a aby nebyla ztracena kontinuita podpory, je nutné neprodleně zahájit přípravu nového efektivního modelu tak, aby nejpozději v roce 2016 mohlo národní centrum otevřít jednání s dodavateli elektronických informačních zdrojů.

FinELib (The National Electronic Library Programme)

Finský národní program elektronické knihovny FinELib byl ustanoven v roce 1997 Ministerstvem školství a kultury s cílem zvýšit počet elektronických informačních zdrojů (EIZ) zpřístupňovaných uživatelům, zkvalitnit možnosti vyhledávání informací, vyvinout uživatelské rozhraní, které by poskytlo komfortní prostředí pro prohledávání heterogenních informačních zdrojů a zejména zvýšit efektivitu vynakládaných veřejných prostředků. FinELib je součástí Národní knihovny a sdružuje přes sto členů: veřejné knihovny, univerzity a výzkumné organizace k hromadnému nákupu EIZ s využitím veřejné podpory.

Celkové náklady na pořízení EIZ v roce 2011 byly 19,1 mil. EUR. Rozpočet samotného FinELibu v roce 2011 činil 4,2 mil. EUR, z toho 3,1 mil. EUR byl státní příspěvek na nákup EIZ (zbytek uhradili členové z vlastních rozpočtů), 0,5 mil. EUR na provoz portálu Nelli (z toho 0,25 mil. EUR nákup služeb), 0,5 mil. EUR na mzdy a 0,2 mil. EUR činí ostatní náklady (režie, cestovné, vzdělávání pracovníků, pronájmy apod.). Pro rozdělení celkových nákladů na příspěvky jednotlivých členů používá FinELib exaktní matematický model, který dále optimalizuje. Členům konsorcia je nyní k dispozici 121 databází, 35 tisíc elektronických časopisů a 340 tisíc elektronických knih. Na provoz konsorcia včetně údržby webového portálu je celoročně vyčleněno 12,5 úvazku v Národní knihovně.

CzechELib – Česká varianta centrálního pokrytí informační infrastruktury VaVal

Navržená struktura v nejvyšší možné míře přejímá pro české prostředí finský model, který je prověřený a nejlépe splňuje požadavek 3E (jeden řešitelský tým, minimalizace osobních nákladů, resp. jejich standardizace – náklady na SC, apod.), smart administration atd.

Organizační model

Návrh

1. Centrum:

- a. ředitel centra – zodpovídá za korektní chod, využití prostředků atd.,
- b. vyjednávací tým složený z dosavadních úspěšných řešitelů projektů rozsáhlých konsorcií (NK ČR, KNAV, některé VŠ, NTK) předkládá skrze ředitele vyjednané podmínky Radě projektu ke schválení / odmítnutí,
- c. smluvní právní poradce,
- d. administrativní podpora – případně outsourcovaná.

2. Rada projektu = 7 – 9 představitelů z MŠMT, VŠ (ideálně ze skupiny prorektorů pro strategie), AV ČR (obdobně profilovaní vrcholoví manažeři), VO:

- a. pokrývá všechny obory od společenských věd, umění (A&H) přes přírodní vědy, medicínu až po techniku (STM),
- b. vytváří konsensuální názor na alokaci státního příspěvku pro jednotlivé obory.

3. Oboroví experti – konsensuálně nalezení odborníci:

- a. soustřeďují požadavky účastníků oborových sub-konsorcií,
- b. vyhodnocují statistiky využívání zdrojů,
- c. připravují podklady pro rozhodování Rady projektu a těsně spolupracují s účastníky sub-konsorcií,
- d. navrhují (mj. na základě vyhodnocení statistik) procentuální re-alokaci podpory uvnitř oborového sub-konsorcia.

4. Účastníci oborových sub-konsorcií (knihovny vysokých škol – převážně sdružené v AKVŠ, ústavů AV ČR, výzkumných organizací) zajišťují a odpovídají za:

- a. sběr, koordinaci a předávání požadavků na zajištění zdrojů oborovému expertovi s cílem zajistit rovnoměrné pokrytí jednotlivých vědních oborů a požadavků výzkumných týmů,
- b. propagaci a individuální školení práce se zdroji u účastníků,

- c. aktuálnost „správních“ údajů (IP adresy, počty fte, změny odběru titulů, apod.).

Odůvodnění

Centrum lze zřídit leckde, zřízení jako součásti NTK má následující výhody:

- NTK přímo podléhá MŠMT,
- NTK není závislá na žádné konkrétní VŠ ani ústavu AV ČR,
- NTK má více než dvanáctileté zkušenosti: tuto činnost zahájila v roce 2000 sjednáním celostátní licence na zdroje Springer, posléze Elsevier, J. Wiley, Academic Press a dalších. Dnes spravuje konsorcia o 60 a více účastníků s obratem více než 250 mil. Kč ročně. Vyjednáváním přímo se zahraničními dodavateli se výsledná průměrná cena jednoho dokumentu z 94 Kč v r. 2008 snížila pod 50 Kč v r. 2011. Součástí vyjednaných licenčních podmínek je „vzdálený“ přístup (tj. odkudkoliv a kdykoliv). Úspora čtyř konsorcií sjednaných NTK v letech 2009-2011 oproti ceně pro individuální účastníky převyšuje 300 mil. Kč ročně. Dosažený poměr ceny a podmínek je příznivější než v sousedních zemích. K takto příznivým výsledkům přispěl i outsourcing administrativní podpory, což snížilo personální i finanční nároky na NTK, neboť je hradili zahraniční dodavatelé,
- NTK v rámci projektu EFI získá Registr elektronických informačních zdrojů, jehož cílem je poskytnout administrativní přehled o nakoupených informačních zdrojích a jejich využívání a současně zlepšit jejich dostupnost.

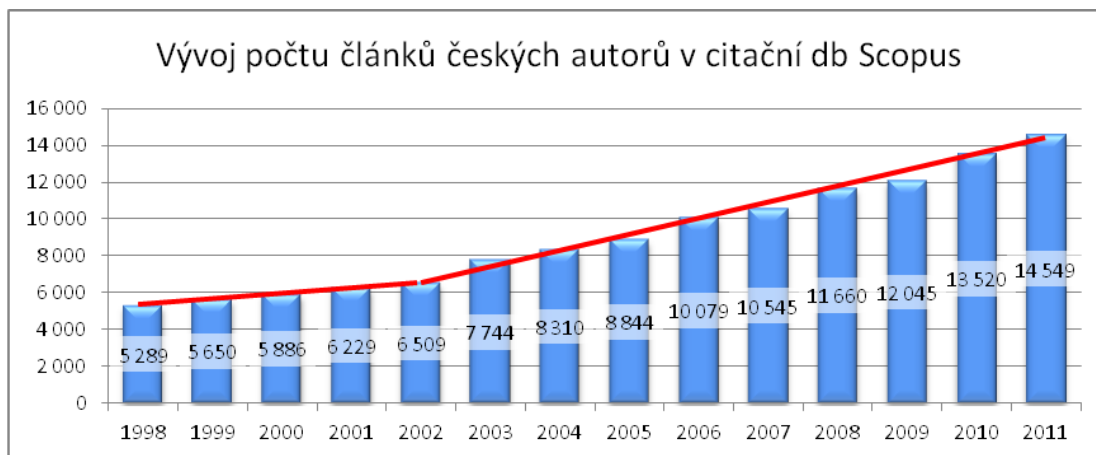
Financování

Návrh

Za 13 let účelové podpory vzrostla průměrná roční výše podpory z cca 130 mil. Kč na 156,6 mil. Kč v roce 2012, což zjevně neodráží ani běžnou inflaci, natož růst cen elektronických informačních zdrojů. Proto by bylo účelné zajistit stabilní finanční podporu informační infrastruktury pevně stanoveným zlomkem objemu podpory VaVal.

Odůvodnění

Bod zlomu růstu na níže uvedeném grafu jasně ukazuje účinek podpory pořizování informačních zdrojů na výkonnost českého výzkumu (měřený růstem počtu článků českých autorů v citační databázi Scopus).

Údaje v grafu jsou platné ke dni 3. 1. 2012

Závěr

Zřízení národního centra pro informační podporu výzkumu vyjednávajícího podmínky na celostátní úrovni významně posílí vyjednávací pozici vůči zahraničním dodavatelům a přispěje tak k efektivitě vynakládaných veřejných prostředků.

Praha 17. 9. 2012, Milan Pospíšil (VŠCHT), Martin Svoboda (NTK)